

Якушина Оксана Сергіївна,
*аспірант кафедри конституційного права України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: oksananikon78@gmail.com
ORCID 0000-0003-0905-290X*

doi: 10.21564/2414–990x.140.125987
УДК 342.733

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА ОСВІТУ

Визначено поняття конституційного права на освіту як у суб'єктивному, так і в об'єктивному значенні, проаналізовано обов'язок отримання повної загальної середньої освіти, розкрито зміст конституційного права на освіту.

Ключові слова: суб'єктивне право на освіту; об'єктивне право на освіту; обов'язок отримання повної загальної середньої освіти; зміст конституційного права на освіту.

Якушина О. С., аспірант кафедри конституційного права України, Національний юридический університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харків.
e-mail: oksananikon78@gmail.com ; ORCID 0000-0003-0905-290X

Понятие и содержание конституционного права на образование

Определяется понятие конституционного права на образование как в субъективном, так и в объективном значении, анализируется обязанность получения полного общего среднего образования, раскрывается содержание конституционного права на образование.

Ключевые слова: субъективное право на образование; объективное право на образование; обязанность получения полного общего среднего образования; содержание конституционного права на образование.

Постановка проблеми. Сучасний стан реформування українського суспільства дає підстави для переосмислення завдань освіти, правових гарантій реалізації особою права на освіту, враховуючи вимоги ХХІ століття. В умовах постіндустріального розвитку суспільства принципово змінюється парадигма освіти як ціннісно змістовна засада її розвитку, спираючись на яку встановлюються її мета, зміст, методи та технології навчання. При цьому вона визначає таку особливість – освіта має трансформуватися в особистісно орієнтовану і не може зводитися лише до передачі готових знань. Вона має продукувати спосіб

виробництва знань, їх використання у вирішенні різних проблем як професійного, так і соціального характеру [1, с. 21]. Але насамперед слід визначитися з поняттям та змістом конституційного права на освіту.

Актуальність теми. Сутнісне розуміння освіти неможливе без визначення та з'ясування змісту конституційного права на освіту, яке має фундаментальне значення у політичній, соціальній, культурній, економічній та науковій сферах життєдіяльності суспільства. Означене зумовлює необхідність уніфікації підходів до поняття зазначеного права та актуалізує питання, що розглядаються в статті.

Мета статті – визначити поняття конституційного права на освіту в суб'єктивному та об'єктивному значенні, проаналізувати зміст указанного права.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання змісту конституційного права на освіту більшою чи меншою мірою розглядалися у працях таких учених, як: С. К. Андрейчук (S. K. Andreichuk), Т. В. Грачова (T. V. Hrachova), О. П. Карманюк (O. P. Karmaniuk), В. Г. Кремень (V. H. Kremen), О. Г. Мельничук (O. H. Melnychuk), І. М. Мищак (I. M. Myshchak), П. М. Рабинович (P. M. Rabynovych), Ю. М. Тодика (Ju. N. Todyka) та ін. Але досі не склався єдиний підхід до змісту цього права, як не вироблено й уніфіковане визначення права особи на освіту.

Виклад основного матеріалу. Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Право особи на освіту закріплене у міжнародних та національних нормативно-правових актах. Стаття 53 Конституції України закріплює право кожного на освіту. Стаття 26 Загальної декларації прав людини і ст. 13 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, встановлюючи право кожної людини на освіту, містять положення про те, що освіта має спрямовуватися на повний розвиток людської особистості та усвідомлення її гідності, повинна зміцнювати повагу до прав людини і основних свобод. Освіта повинна дати можливість усім бути корисними учасниками вільного суспільства, сприяти взаєморозумінню, терпимості між усіма націями і всіма расовими, етнічними та релігійними групами. Закріплення вказаного права в міжнародних та національних правових актах є свідченням визнання його значущості як для особи, так і для суспільства і держави в цілому, оскільки реалізація особою цього права є необхідною основою не лише для формування і розвитку соціально-комунікативної, морально-психологічно стійкої успішної особистості, а й для забезпечення високого рівня інтелектуального потенціалу суспільства.

Освіта завжди була і буде основним засобом формування особистості, громадянина, кваліфікованого працівника, вона є першоосновою соціально-культурної реалізації особою своїх здібностей. Освіта розглядається як цілісне поняття, що, з одного боку, позначає процес і результат засвоєння особистістю конкретних змістовних аспектів культури і оволодіння соціально значущим досвідом

людства, а з другого – виділяє сукупність впливів на формування особистості, що сприяє засвоєнню нею навичок і звичок поведінки в даному суспільстві та прийнятих у ньому соціальних норм і правил, тобто під освітою розуміють процес додавання людині інтелектуального і духовного вигляду [2, с. 21].

Стаття 3 Закону України «Про освіту», конкретизуючи норму ст. 53 Конституції України, закріплює право кожного на якісну та доступну освіту. При цьому законодавець розкриває зміст права на освіту. Так, Законом передбачено, що право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України. Згідно з позицією, висловленою в рішенні Конституційного Суду України від 04.03.2004 р. (справа про доступність і безоплатність освіти), під доступністю освіти, що ґрунтується на принципах рівності, передбачених ст. 24 Конституції України, слід розуміти неможливість відмови будь-якій особі, незалежно від її статі, раси, національності, соціального, майнового стану та інших обставин, у праві на освіту. Сутність безоплатності освіти полягає у створенні державою можливості особам на здобуття освіти в державних і комунальних закладах освіти без внесення плати у будь-якій формі за освітні послуги [3].

Реалізація особою права на освіту є необхідною основою не лише для формування і розвитку соціально-комунікативної, морально-психологічно стійкої успішної особистості, а й для забезпечення високого рівня інтелектуального потенціалу українського суспільства.

Юридична природа конституційних прав і свобод особи може бути розкрита у співставленні об'єктивного (сукупності правових норм) і суб'єктивного права як можливості людини обирати відповідний вид і міру поведінки в межах закону. Як зазначав Ю. М. Тодика (Yu. M. Todyka), у літературі щодо даного питання існують дві точки зору. Одні автори заперечують суб'єктивний характер конституційних прав і свобод, інші ж рішуче висловлюються за визнання за конституційними правами такої якості [4, с. 83]. Водночас, говорячи про конституційне право на освіту у цьому аспекті, слід вказати, що деякі вчені заперечують суб'єктивний характер не всіх конституційних прав, а лише соціально-економічних прав особи. Право на освіту відносять до «другого покоління» прав людини, метою яких стало забезпечення інтересів передусім тих, хто працює за наймом – права на працю і пов'язаних з ним гарантій, а також прав соціально-культурного характеру, в гарантуванні яких зацікавлені переважно ті ж самі наймані працівники – права на освіту, на доступ до досягнень науки і культури тощо [5, с. 54]. Як указує М. І. Козюбра (M. I. Kozubra), чимало зарубіжних авторів не визнають ці права юридичними, суб'єктивними, іменуючи їх «загальними», «публічними правами», «правами-дорученнями», «намірами держави» тощо. Основний аргумент на користь такої позиції полягає в тому, що соціально-економічні права, на відміну від класичних прав «першого покоління» – громадянських і політичних, не є такими, на які людина може посылатися перед владними структурами як на свої суб'єктивні права і дома-

гатися їх забезпечення та які не підлягають судовому захисту – визначальній ознаці «юридичності» прав людини [5, с. 55].

Слід погодитися з думкою, висловленою групою вчених, у тому числі Ю. М. Тодикою (Yu. M. Todyka) та О. Ю. Тодикою (O. Yu. Todyka), які вважають за доцільне визначати суб'єктивний характер конституційних прав і свобод, зокрема й соціально-економічних, оскільки вони належать кожній особі, є її власними правами і свободами. Їх суб'єктивність полягає саме в тому, що вони належать не лише всім взагалі, а й кожній конкретній особі, що «належне суб'єкту право (як вид і міра його можливої поведінки) залежить певною мірою від його волі й свідомості, особистого бажання, особливо у сенсі використання» [Цит. за: 4, с. 84]. Конституційні права і свободи громадянина є його правами, якими він володіє постійно, тобто до вступу в конкретні правовідносини. При цьому необхідно пам'ятати не лише про гарантії цих прав, а й про специфіку їх змісту. Обидва ці аспекти слід брати до уваги, коли йдеться про конституційні права і свободи як особливий різновид суб'єктивних прав громадян [4, с. 86]. Зазначене повною мірою стосується й конституційного права на освіту.

Як відомо, суб'єктивним правом є гарантовані державою вид і міра можливої поведінки суб'єкта. Суб'єктивні права особи в літературі визначаються і як конкретні правомочності, що виникають у індивідуально визначеного суб'єкта права на основі норм об'єктивного права. Іншими словами, це ті юридичні можливості, що безпосередньо впливають із загальних, абстрактних правил поведінки, встановлених законодавцем [Див.: 4, с. 90].

Аксіомою є те, що право на освіту є індивідуальним, невідчужуваним, таким, що належить кожній особі. Соціальна цінність конституційного права на освіту для особи зумовлена наданням індивіду певних можливостей і свобод для задоволення своїх потреб у сфері освіти. Суб'єктивне право на освіту являє собою закріплену у нормативно-правових актах певну міру можливої поведінки суб'єктів правовідносин, що виникають у сфері освіти. Причому реалізація цієї поведінки гарантована державою через діючу систему органів державної влади, органів місцевого самоврядування, мережу освітніх установ та закладів різних форм власності, спрямована на здобуття відповідного рівня, виду, форми освіти, виховання особистості, залучення людини до національної і світової наукової та культурної спадщини з метою гармонійного та прогресивного розвитку як кожної особистості окремо, так і суспільства в цілому [6, с. 8]. Цілком слушно стверджує Ю. В. Кириченко (Yu. V. Kyruchenko), що право на освіту є «міжнародно визнаним правом людини, воно має загальний характер, тобто є неодмінно складовою конституційно-правового статусу будь-якої людини та є рівним для всіх, незалежно від статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, політичних, релігійних та інших переконань, мовних та інших ознак» [7, с. 38].

Ю. Соколенко (Yu. Sokolenko) право на освіту визначає як право людини на здобуття чітко окресленого обсягу якісних знань, умінь і навичок, професійної кваліфікації, розвитку її талантів, розумових та фізичних здібностей, виховання

високих моральних якостей та збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного і духовного потенціалу особи, набуття нею встановлених державою освітніх рівнів [8, с. 12]. Т. В. Грачова (Т. V. Hrachova) право на освіту як соціальне право людини трактує за допомогою визначення державою його мети, а саме отримання достатнього обсягу знань та вмінь внаслідок взаємної співпраці суб'єктів сфери освіти з метою всебічного розвитку особистості та підготовки до життя в суспільстві [9, с. 49]. З цією позицією варто погодитися лише частково, адже держава може надати лише певні гарантії для реалізації особою права на освіту, однак рівень використання особою цього права залежить від кожного індивіда.

Конституційний Суд України розглядає право на освіту як право людини на здобуття певного обсягу знань, культурних навичок, професійної орієнтації, які необхідні для нормальної життєдіяльності в умовах сучасного суспільства [3].

Низка науковців сходяться на думці про доцільність виокремлення позитивістського і природно-правового підходу до розуміння сутності суб'єктивного права особи на освіту. Так, Т. В. Грачова (Т. V. Hrachova) переконана, що позитивістський підхід характеризує право на освіту як певну можливість реалізації цього права лише через систему його державного регулювання [9, с. 50]. Слушною є теза О. П. Карманюк (О. P. Karmaniuk) про те, що суб'єктивне право особи на освіту має два критерії: формальний, що письмово виражає норми права у міжнародному та національному законодавстві, та змістовий, що виокремлює серед усіх прав людини її основні права, які забезпечують фізичний, духовний, культурний та соціальний розвиток конкурентоспроможної особистості [10, с. 50]. Хоча ці два підходи до розуміння суб'єктивного права особи на освіту існують паралельно, проте їх синергетичне поєднання вбачається найбільш вдалим для визначення соціальної цінності права на освіту. Адже право людини на освіту не може бути відчужене і його наявність не може залежати від волі іншої людини. Проте реалізацію особою цього права значною мірою зумовлюють ще й окремі чинники, що впливають на визначення стратегій розвитку української державності.

Таким чином, право на освіту в суб'єктивному значенні можна визначити як закріплену Конституцією та законами можливість кожної особи отримувати знання, вміння, навички з метою її інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку, успішної соціалізації, економічного добробуту.

В об'єктивному значенні право на освіту являє собою правовий інститут, цілісну систему конституційно-правових приписів, реалізація яких гарантується і здійснюється державою в інтересах людини та громадянина. Первинне, основне регулювання права на освіту здійснюється нормами Конституції України, причому таке регулювання здійснюється у загальній формі, що вимагає прийняття у розвиток конституційних норм спеціальних нормативно-правових актів.

Деякі автори пропонують виділяти освітнє право, визначаючи його як сукупність правил поведінки, встановлених відповідно до національно-історичних традицій державою або від її імені держави для врегулювання відносин

у галузі освіти [11, с. 63]. Вважаємо, що у виділенні такої окремої галузі немає необхідності, адже сукупність норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з реалізацією права особи на освіту, є інститутом конституційного права.

Держава за допомогою нормативно-правових актів закріплює порядок отримання того чи іншого рівня знань, умінь і навичок особою, враховуючи усі детермінанти динамічного розвитку особистості, індивідуальних характеристик трудової діяльності, управлінських стратегічних навичок особи, необхідних для управління справами суспільства і держави. Фактично, держава зацікавлена у формуванні високого рівня освіти індивіда з метою забезпечення функціонування держави в цілому.

Правове забезпечення гарантування державою реалізації права особи на освіту можна систематизувати на дві групи. Перша група правових норм визначає стратегію, завдання і цілі права на освіту як соціальної цінності для держави. Ці норми встановлюють основні параметри об'єкта правового регулювання освіти – її зміст, просторові й часові межі, цілі, порядок реалізації права особи на освіту. Другу групу правових норм слід іменувати забезпечувальними, оскільки вони регламентуються організацією управління освітою, види та структуру органів виконавчої влади, які діють у сфері освіти, визначають їх правовий статус, а також норми, що регламентують порядок функціонування освітянської діяльності.

До першої групи норм слід віднести ст. 53 Конституції України, що закріплює право особи на освіту, а також норми законів України «Про освіту» від 05.09.2017 р. [12], «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 р., «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р., положення Національної стратегії розвитку освіти в Україні до 2021 року від 25.06.2013 р. та ін. Іншу групу правових норм становлять укази Президента України, зокрема, «Питання Міністерства освіти і науки України» від 25.04.2013 р., а також норми відповідних положень про міністерства і відомства, що мають підвідомчі вищі навчальні заклади освіти. У запропонованій класифікації вбачається і певна синергія між групами правового забезпечення права особи на освіту. Адже у першій групі виокремлено норми, за допомогою яких держава визначає соціальну цінність освіти шляхом законодавчого закріплення цілей освіти, змісту освіти, її просторових та часових меж. Правові норми другої групи вибудовані на основі положень норм першої групи і визначають організацію реалізації права особи на освіту.

Таким чином, право на освіту в об'єктивному значенні представляє собою сукупність конституційно-правових норм, що регулюють суспільні відносини у сфері освіти, визначаючи зміст, просторові й часові межі, цілі, порядок реалізації права особи на освіту, а також регламентують організацію управління освітою, види та структуру органів виконавчої влади, які діють у сфері освіти, визначають їх правовий статус, порядок функціонування освітянської діяльності.

Визнаючи соціальну цінність права на освіту для особи і держави, Конституція України закріплює не лише право кожного на освіту, а й встановлює

обов'язковість повної загальної середньої освіти (ч. 2 ст. 53 Основного Закону України). Як указує Л. І. Летнянчин (L. I. Letnianshyn), у радянський період як самостійний елемент конституційного статусу особи виділялись «права-обов'язки», під яким розуміли «право, що одночасно є обов'язком». Аргументувалася така позиція тим, що здійснення прав і свобод є невіддільним від виконання громадянином своїх обов'язків. Подібна комбінація (модель) застосовується і в ст. 53 Конституції України. Однак, на думку цього вченого, навряд чи доцільно розглядати таку модель поєднання прав і обов'язків як самостійний елемент сучасного конституційного статусу особи. У даному разі Конституція закріплює самостійне основне право і самостійний основний обов'язок особи в сфері матеріального та духовного життя [13, с. 35].

Якісне конституційно-правове регулювання та забезпечення прав і свобод людини та громадянина, в тому числі й права на освіту, є однією з гарантій реалізації кожної особою права на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та обов'язків перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості. Закріплення права особи на освіту у II розділі Конституції України, присвяченому правам і свободам людини і громадянина, говорить про те, що держава вказує на такі характерні його ознаки, як невідчужуваність, непорушність (ст. 21), гарантованість державою (ст. 22) та ін.

Висновок. Право на освіту не має чітко визначеної усталеності, з огляду на усі державотворчі процеси, соціально-економічні та інші чинники воно перебуває у динамічному процесі формування і вдосконалення. Соціальна цінність освіти у свідомості особи є однією з найбільш значущих, оскільки процес отримання знань, умінь і навичок зумовлює формування інтелектуального потенціалу особистості, орієнтації на професійну діяльність, прагнень особи до високих життєвих стандартів та ін.

Список літератури:

1. Комаров В. В. Вища юридична освіта України: нові виміри. *Право України*. 2017. № 10. С. 20–35.
2. Панфілов О. Ю., Савченко О. О. Вища освіта як чинник соціальної динаміки. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2010. № 6. С. 20–27.
3. Рішення Конституційного Суду України № 5-рп/2004 від 04.03.2004 р. (справа про доступність і безоплатність освіти). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04> (дата звернення: 06.02.2018).
4. Тодыка Ю. Н., Тодыка О. Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине: монография. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. 368 с.
5. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваїте, 2016. 392 с.
6. Боняк В. О. Конституційне право людини і громадянина на освіту та його забезпечення в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук. Київ: НАВСУ. 2005. 20 с.
7. Кириченко Ю. Право на освіту за конституціями України та держав континентальної Європи: порівняльно-правовий аналіз. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2015. № 1 С. 35–39.
8. Соколенко Ю., Борисенко Ю. Современный кризис: трудная миссия профессионального образования. *Новий колегіум: науковий інформаційний журнал*. 2009. № 4. С. 6–16.

9. Грачева Т. В. Право человека на образование и его развитие в условиях глобализации. *Закон и право*. 2004. № 3. С. 49–51.
10. Карманюк О. П. Суб'єктивні права і юридичний обов'язок в контексті утвердження законності в українському суспільстві. *Часопис Київського університету права*. № 3. 2012. С. 48–52.
11. Ніколаєнко С. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства: монографія. Київ: Освіта України, 2005. 319 с.
12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 06.02.2018).
13. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики: монографія. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2006. 256 с.

References:

1. Komarov, V.V. (2017). Vyshcha yurydychna osvita Ukrainy: novi vymiry [Higher Legal Education in Ukraine: New Dimensions]. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 10, 20–35 [in Ukrainian].
2. Panfilov, O.Iu., Savchenko, O.O. (2010). Vyshcha osvita yak chynnyk sotsialnoi dynamiky. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Seriya Filosofiia, filosofiia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 6, 20–27 [in Ukrainian].
3. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy № 5-рр/2004 vid 04.03.2004 r. (sprava pro dostupnist i bezoplatnist osvity). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-04>.
4. Todyka, Ju.N., Todyka, O.Ju. (2004). Konstitucionno-pravovoj status cheloveka i grazhdanina v Ukraine. Kyiv: Vydavnychi Dim «In Yure» [in Russian].
5. Koziubry, M.I. (Ed.). (2016). Zahalna teoriia prava. Kyiv: Vaite [in Ukrainian].
6. Boniak, V.O. (2005). Konstytutsiine pravo liudyny i hromadianyna na osvitu ta yoho zabezpechennia v Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: NAVSU [in Ukrainian].
7. Kyrychenko, Iu. (2015). Pravo na osvitu za konstytutsiiamy Ukrainy ta derzhav kontynentalnoi Yevropy: porivnialno-pravovyi analiz. *Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal: teoriia ta praktyka*, 1, 35–39 [in Ukrainian].
8. Sokolenko, Ju., Borisenko, Ju. (2009). Sovremennyj krizis: trudnaja missija professional'nogo obrazovanija. *Novij kolegium: Naukovij informacijnij zhurnal*, 4, 6–16 [in Russian].
9. Gracheva, T.V. (2004). Pravo cheloveka na obrazovanie i ego razvitie v uslovijah globalizacii. *Zakon i pravo*, 3, 49–51 [in Russian].
10. Karmaniuk, O.P. (2012). Sub'iektivni prava i yurydychni обов'язок в контексті утвердження законності в українському суспільстві. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Scientific Journal «Chronicles of KUL»*, 3, 48–52 [in Ukrainian].
11. Nikolaienko, S. (2005). Vyshcha osvita – dzherelo sotsialno-ekonomichnoho i kulturnoho rozvytku suspilstva. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
12. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
13. Letnianshyn, L.I. (2006). Konstytutsiini обов'язky liudyny i hromadianyna v Ukraini: problemy teorii i praktyky. Kharkiv [in Ukrainian].

Yakushina O. S., Postgraduate Student of the Chair of Constitutional Law of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: oksananikon78@gmail.com ; ORCID 0000-0003-0905-290X

The concept and content of the constitutional right to education

The article defines the notion of a constitutional right to education both in subjective and objective sense. The necessity of consideration of the constitutional right to education in these two dimensions is justified by the fact that the legal nature of the constitutional rights and freedoms of the individual may be disclosed in the comparison of objective law (body of law) and subjective law as the ability of a person to elect the appropriate type and measure of behavior in the framework of the law. In contrast to the

position of non-recognition of the subjective nature of the constitutional socio-economic rights in the work argued for the recognition of the constitutional right to education subjective character, since it belongs to each person is his own right, directed on satisfaction of individual interests and needs of the individual.

The article proposes to systematize the legal provision of the state guarantee the implementation of the rights of the individual to education. The first group includes legal norms defining the strategy, goals and objectives of the right to education, the basic parameters of the object of legal regulation of education – its content, spatial and temporal scope, purpose and implementation procedures for individual rights for education. The second group – guaranteed rules because they reglamentary organization of education management, types and structure of Executive bodies that act in the field of education, define their legal status and the rules governing the functioning of educational activities.

The author substantiates the position on the inappropriateness of assigning a separate branch of «education law», because the constitutional law is mainly as a set of rules that regulate social relations associated with the implementation of a person's right to education.

The article mainly analyses the duty of obtaining secondary education, notes about duty of individuals both in material and spiritual spheres, as well as opens the content of the constitutional rights of the individual to education.

Keywords: the subjective right to education; the objective right to education; the obligation to obtain a full general secondary education.

Надійшла до редколегії 12.02.2018 р.